

Prof. dr hab. Joanna Madalińska-Michalak
Wydział Pedagogiczny
Uniwersytet Warszawski

Recenzja rozprawy doktorskiej p. mgr Ewy Sosnowskiej-Bielicz
pt.: „Optymizm pedagogiczny jako wymiar profesjonalizmu
nauczycielek edukacji wczesnoszkolnej” (ss.265),
napisanej pod kierunkiem dr hab. Doroty Pankowskiej, prof. UMCS.

Recenzja przygotowana na wniosek Rady Wydziału Pedagogiki i Psychologii
Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie

Uwagi wstępne

Jako recenzenta oraz czytelnika niezwykle zaciekał mnie temat pracy „Optymizm pedagogiczny jako wymiar profesjonalizmu nauczycielek edukacji wczesnoszkolnej” zwłaszcza z tej racji, że podjęta w niej problematyka jest niezwykle ważna i wciąż niewystarczająco rozpoznana. W badaniach naukowych poświęconych nauczycielowi i jego pracy, wciąż dostrzegamy niedostatek analiz koncentrujących się wokół zjawiska, jakim jest optymizm pedagogiczny. Piśmiennictwo w naszym kraju na ten temat jest nader zróżnicowane i rozproszone. Tymczasem specyfika zawodu nauczyciela, a zwłaszcza nauczyciela edukacji wczesnoszkolnej, wymaga badań nad postawami nauczyciela cechującymi się pozytywnym myśleniem, wiarą w możliwości uczniów, nastawieniem proaktywnym sprzyjającym poszukiwaniu rozwiązań i osiągnięciu zamierzonych celów oraz ich uwarunkowaniami. Warto zgłębiać doświadczenia zawodowe nauczycieli i ich drogi rozwijania optymizmu pedagogicznego.

Oczywiście można dyskutować, czy optymizm, jako temat badań jest wyłącznie tematem, jak napisała Doktorantka, „przyjemnym” (zob. s. 5). Moje badania nad sukcesem zawodowym nauczyciela – w tym siłą rzeczy nad optymizmem pedagogicznym, gdyż badani nauczyciele właśnie bez optymizmu nie osiągnęliby tego, na czym im zależało – dowiodły, że na zjawiska sukcesu w zawodzie, czy właśnie optymizmu pedagogicznego należy spojrzeć wielowymiarowo. Jedną z kwestii, jaką podejmowali badani nauczyciele w opowieściach na temat przebiegu ich życia zawodowego dotyczyła wyrzeczeń, które poczynili oni dla swojej pracy. Patrząc z pewnej perspektywy czasu na własne życie zawodowe, badani wskazywali na określone koszty, jakie musieli ponieść w związku z wykonywaną pracą, które nazwałam

„kosztami pracy w zawodzie”. Termin ten odnosił się do ceny, często wysokiej, jaką płacili osoby badane za intensywną i przepełnioną wiarą w sens swoich działań działalność na polu zawodowym. Temat optymizmu pedagogicznego siłą rzeczy skłania nas zatem do refleksji nad codziennym życiem szkoły i nauczyciela, a ta codzienność bywa wielobarwna, w tym także często nasycona gorzkimi doświadczeniami.

Z pewnością mgr Ewa Sosnowska-Bielicz swoją pracą doktorską w istotnym zakresie wypełnia lukę w badaniach nad nauczycielem, wnosząc wkład do pedagogiki, a zwłaszcza tej jej subdyscypliny, jaką jest pedeutologia. Brak wystarczającej liczby badań dotyczących optymizmu pedagogicznego być może wynika z przeświadczenia, że zawód nauczyciela wybierają, mówiąc krótko, optymiści, stąd nie ma potrzeby badania tego zagadnienia.

Wątpliwości te rozstrzyga Autorka recenzowanej rozprawy prowadząc obszerne rozważania na temat wielu kwestii szczegółowych związanych z optymizmem pedagogicznym, krytycznie analizując dostępne Jej materiały i nie unikając zajmowania w wielu wypadkach własnego stanowiska. Mam nadzieję, że podjęte przez mgr Ewę Sosnowską-Bielicz badania staną się inspiracją dla kolejnych badaczy, zainteresowanych problematyką profesjonalizmu nauczyciela, rolą zawodową nauczycieli i optymizmem pedagogicznym.

Ocena struktury pracy

Rozprawa doktorska mgr Ewy Sosnowskiej-Bielicz została podzielona na dwie komplementarne części, które prezentują teoretyczne podstawy badań (część pierwsza) oraz wyniki badań przeprowadzonych przez Autorkę (część druga).

Na część pierwszą składają się trzy rozdziały koncentrujące się na specyfice zawodu nauczyciela edukacji wczesnoszkolnej (rozdział I), profesjonalizmie zawodu nauczyciela (rozdział II) oraz na pojęciu i rodzajach optymizmu w literaturze przedmiotu (rozdział III). W części drugiej wyodrębniono cztery rozdziały dotyczące takich kwestii, jak metodologiczne podstawy badań własnych (rozdział IV), wizerunek nauczyciela edukacji wczesnoszkolnej (rozdział V), profesjonalizm nauczyciela edukacji wczesnoszkolnej (rozdział VI) i optymizm nauczycielek edukacji wczesnoszkolnej (rozdział VII). Strukturę pracy dopełniają Wstęp i Zakończenie. Do pracy załączono obszerny, liczący 337 pozycji spis źródeł bibliograficznych oraz spis tabel i schematów. Bibliografia zawiera w zasadniczej mierze pozycje zwarte, rozdziały w opracowaniach zbiorowych, artykuły w czasopismach naukowych oraz hasła w publikacjach słownikowych i encyklopedycznych. Na uznanie zasługuje korzystanie przez mgr Ewę Sosnowską-Bielicz z tekstów zarówno w języku polskim, jak i w języku angielskim (ponad 45 pozycji w bibliografii), ale bynajmniej nie ze względu na ich liczebność lecz bezpośrednio

korzystanie Autorki ze źródeł, zwłaszcza w opracowaniu zagadnienia optymizmu jako podstawowej kwestii w niniejszej rozprawie. Bogactwo przytaczanej literatury oraz adekwatność jej wykorzystania przy poszczególnych zagadnieniach jest z pewnością walorem recenzowanej rozprawy.

Podział pracy ma przemyślane i mające swoje uzasadnienia podrozdziały, co pozwoliło na dobre uporządkowanie tekstu, a jest powiązane z poruszonymi wątkami tematycznymi i ułatwia lekturę całości. Każdy niemal podrozdział rozprawy może stanowić odrębny rozdział dysertacji. Tekst jest przejrzysty i spójny. Autorce udało się uniknąć jego rozdrobnienia, co jest swoistą sztuką w obliczu złożoności podejmowanych zagadnień.

Z pewnością korzystnym zabiegiem byłoby wprowadzenie części poświęconej wyłącznie założeniom metodologicznym i organizacyjnym badań własnych, byłaby to wówczas część druga rozprawy. W ten sposób założenia dotyczące badań mogłyby zostać wydzielone z tzw. części empirycznej rozprawy, w której Autorka niejako z założenia powinna prezentować wyłącznie uzyskane przez siebie wyniki badań – bo przecież tak też zapowiada tytuł tej części: „Optymizm pedagogiczny jako wymiar profesjonalizmu nauczycielek edukacji wczesnoszkolnej – prezentacja wyników badań własnych”.

Ocena merytoryczna rozprawy

We Wstępie mgr Ewa Sosnowska-Bielicz przedstawia powody swojego zainteresowania podejmowaną problematyką, dowodząc, iż wybór problematyki nie był przypadkowy oraz czytelnie prezentuje cel swoich badań, przyjętą perspektywę badawczą i zawartość poszczególnych rozdziałów. Celem badań była, jak pisze ich Autorka, eksploracja „subiektywnej wizji rzeczywistości zawodowej nauczycielek edukacji wczesnoszkolnej, skoncentrowana na zapoznaniu się z ich perspektywą widzenia roli i znaczenia tego zawodu w kontekście jego profesjonalizacji oraz optymizmu pedagogicznego jako jednego z wymiarów profesjonalizmu” (s. 6).

Pierwsze trzy rozdziały pracy służą wyprowadzeniu założeń teoretycznych na rzecz prowadzonych badań. Autorka przedstawia tutaj rozstrzygnięcia dotyczące podstawowych dla podejmowanego tematu kwestii: poświęcone są one specyfice zawodu nauczyciela edukacji wczesnoszkolnej, profesjonalizmowi zawodu nauczyciela oraz problematyce optymizmu. Analiza zawartych w tych rozdziałach treści pokazuje, że Doktorantka potrafi w rzeczowy i przemyślany sposób wprowadzić Czytelnika w obszar Jej poszukiwań badawczych: kształcenia ze szczególnym zwróceniem uwagi na nauczyciela edukacji wczesnoszkolnej.

Przybliżając specyfikę zawodu nauczyciela, słusznie rozpoczyna swoje rozważania od takich kwestii, jak uwarunkowania prawne tego zawodu oraz stan i struktura zatrudnienia w nim. Następnie w interesujący sposób podejmuje problem liczebnej przewagi kobiet w tym zawodzie, zmniejszania się jego prestiżu i poszerzania się ról kobiet. Autorka przywołuje tutaj ważne rozważania znanych pedagogów, socjologów i filozofów. W dalszej kolejności omówieniu poddano takie cechy zawodu, jak niepowtarzalność sytuacji, z którymi spotyka się nauczyciel w swojej pracy, prowizoryczność przygotowania zawodowego nauczyciela, czy wręcz niemożność pełnego przygotowania do pracy w zawodzie nauczycieli. Autorka wykazuje się tutaj umiejętnością krytycznej analizy literatury przedmiotu i oglądu rzeczywistości, formułując szereg ważnych wniosków pod kątem przygotowania do zawodu nauczyciela. Dalej analizuje specyfikę nauczycieli edukacji wczesnoszkolnej ze wskazaniem na różne ścieżki kształcenia tych nauczycieli, sylwetkę absolwentów studiów pedagogicznych, cechy nauczyciela edukacji wczesnoszkolnej wraz z omówieniem oczekiwań uczniów, rodziców i samych nauczycieli w stosunku do owych cech.

Podrozdział 1.1 kończy podsumowanie, które brzmi dość zaskakująco w kontekście tematu pracy. Otóż, Autorka zaznacza, że gdy mówimy o swoistości zawodu nauczyciela, to należałoby wskazać na ogólną prawidłowość: jednakże mamy do czynienia z nierealnością pogodzenia wielości oczekiwań stawianych nauczycielowi edukacji wczesnoszkolnej (zob. s. 23). Pojawia się tutaj pytanie: Czyżby Autorce pracy, wbrew tematowi pracy, zabrakło optymizmu w widzeniu zawodu nauczyciela i sposobach jego realizacji? W podrozdziale tym mgr Ewa Sosnowska-Bielicz przedstawia przyjęte przez siebie rozstrzygnięcia dotyczące podstawowych dla podejmowanego tematu kwestii i są one dość interesujące. Niemniej jednak zachęcałabym Autorkę do wskazania kryteriów doboru literatury pozwalających zrozumieć dlaczego tego rodzaju, a nie inne właściwości nauczyciela edukacji wczesnoszkolnej zostały omówione. Literatura przedmiotu w tym zakresie jest dość bogata, stąd też decyzja o tym, które prace staną się podstawą analizy specyfiki zawodu nauczyciela edukacji wczesnoszkolnej powinna być w rozprawie przedstawiona i uargumentowana. Na kanwie tego rozdziału mam jeszcze uwagę co do konieczności korzystania w rozprawach naukowych z możliwie jak najbardziej aktualnych źródeł prawa i danych dotyczących zawodu nauczyciela. Pani mgr Ewa Sosnowska-Bielicz, jak już wskazałam, porusza problem uwarunkowań prawnych zawodu nauczyciela i przywołuje w związku z tym Ustawę z 26 stycznia 1982 roku – Kartę Nauczyciela. Przy czym w opisie tego aktu prawnego, biorąc pod uwagę nowelizacje tego aktu i czas pisania rozprawy doktorskiej, warto byłoby sięgnąć do Dziennika Ustaw z 2017 roku, poz. 1189, nie zaś do Dziennika Ustaw z 2014 roku, poz. 191, czy wręcz do Ustawy z

dnia 22 listopada 2018 r. o zmianie ustawy – Prawo oświatowe, ustawy o systemie oświaty oraz niektórych innych ustaw (DzU z 2018 poz. 2245). Przy omawianiu uwarunkowań prawnych zawodu nauczyciela i sposobu jego zatrudniania (zob. s. 9-10) należałoby także wspomnieć, że cechą charakterystyczną stosunku pracy nauczyciela jest to, że nauczyciel zatrudniony na podstawie mianowania nie podlega podporządkowaniu służbowemu określonym w innych przepisach prawnych dla mianowanych funkcjonariuszy państwowych, ale jednocześnie nauczyciel w realizacji programu nauczania ma prawo do swobody stosowania takich metod nauczania i wychowania, jakie uważa za najwłaściwsze oraz do wyboru spośród zatwierdzonych do użytku szkolnego podręczników i innych pomocy naukowych.

Autorka rozważając specyfikę zawodu nauczyciela, zwraca uwagę na stan i strukturę zatrudnienia w tym zawodzie. Powołuje się przy tym na pracę Marioli Rachubki: *Raport. Nauczyciele w roku szkolnym 2014/15* (opublikowaną w roku 2015 przez ORE). Praca ta powstała na podstawie danych statystycznych dostępnych w Systemie Informacji Oświatowej (SIO) i przedstawia stan na 30 września 2014 r. Warto byłoby dokonać aktualizacji tych danych i samemu sięgnąć do SIO i jednocześnie do danych na stronie GUS.

Głównym zamierzeniem prowadzonych w rozdziale drugim i trzecim analiz jest próba rozpoznania swoistości profesjonalizmu w zawodzie nauczyciela, a wraz z tym specyfiki pracy nauczycielskiej i cech odróżniających profesję nauczycielską od innych profesji oraz rozpoznanie natury optymizmu pedagogicznego. Przeprowadzone tutaj analizy są poprawne, są odbiciem szerokiej wiedzy ogólnej Doktorantki z zakresu podejmowanych tematów. Z pewnością temat profesjonalizmu, a wraz z tym cech profesji nauczycielskiej, specyfiki profesjonalizmu nauczycielskiego i jego wyróżników został o wiele lepiej opracowany w dysertacji niż temat optymizmu pedagogicznego. Jednak ta różnica, jak zresztą sama zauważa Autorka (s. 113) może wynikać ze stanu literatury przedmiotu w tym zakresie. I tym bardziej jest to argument na rzecz potrzeby prowadzenia badań nad optymizmem pedagogicznym w celu wzbogacenia wiedzy naukowej w tym zakresie.

Czwarty rozdział recenzowanej rozprawy pt. „Metodologiczne podstawy badań własnych” składa się z czterech podrozdziałów i odsłania warsztat badawczy Autorki rozprawy. W tej części rozprawy mgr Ewa Sosnowska-Bielicz przedstawia podjęte przez siebie decyzje dotyczące kwestii metodologicznych i organizacji badań własnych. Autorka stara się dokładnie je uzasadniać poprzez odwoływanie się do stanowisk zajmowanych przez różnych badaczy i metodologów, a także do własnych doświadczeń jako badacza. Wykazuje tutaj dobrą znajomość literatury przedmiotu z zakresu metodologii badań społecznych, a zwłaszcza badań nad edukacją. Odpowiednio charakteryzuje badania jakościowe, w oparciu o które buduje

świadomie swoje zaplecze metodologiczne i argumentacje na rzecz swoistości badań jakościowych.

Mgr Ewa Sosnowska-Bielicz zdecydowała się na prowadzenie badań jakościowych, eksploracyjnych w paradygmacie interpretatywnym, z wykorzystaniem metody wywiadu swobodnego z elementami narracji. Zastosowany paradygmat badawczy skłania do poszukiwania znaczeń, jakie badani przypisują postrzeganej przez siebie rzeczywistości, analizowanym przez siebie zjawiskom, doświadczeniom i przeżyciom. I bynajmniej nie tyle chodzi tutaj o samo rozumienie pojęć, na przykład pojęcia optymizmu czy profesjonalizmu, ale raczej o doświadczenia optymizmu w trakcie swojej drogi rozwoju zawodowego. Stąd też można byłoby dyskutować, czy powinno się w tego rodzaju badaniach dążyć do poznania sposobów definiowania pojęcia profesjonalizm, optymizm, czy optymizm pedagogiczny (zob. s. 120 – cel badań i pytania badawcze), czy raczej tego rodzaju badania nie są doskonałą platformą do opisu świata przeżyć badanych i rekonstrukcji znaczeń, jakie przypisują oni doświadczeniu przez siebie optymizmu jako wymiaru profesjonalizmu w pracy zawodowej.

Na potrzeby badań zastosowano metodę kuli śnieżnej w doborze osób do badań, a liczba badanych została podyktowana kryterium teoretycznego wysycenia (s. 124). W sumie do badań zaproszono 14 nauczycielek edukacji wczesnoszkolnej z województwa lubelskiego. Stworzona na potrzeby badań próba badawcza była tak konstruowana, aby zastosować strategię maksymalnego porównania. Stąd w badaniach wzięły udział nauczycielki z różnym stażem prac. Pewnie można byłoby się pokusić o dodatkowe kryteria, które różnicowałyby jeszcze bardziej badane osoby. Pewnym uchybieniem w pracy jest brak bliższej prezentacji badanych osób. Ogólnikowa informacja dotycząca badanej grupy – iż w badaniach wzięły osoby o różnym stażu pracy od roku do 37 lat z pewnością nie kreśli oczekiwanego obrazu.

Zebrane dane były analizowane i interpretowane zgodnie z propozycją Steinara Kvale. Autorka dysertacji wyczerpująco wyjaśniła w tekście poszczególne kroki swojego postępowania badawczego w tym zakresie. Ukazała przy tym opracowany na potrzeby badań ramowy scenariusz wywiadu i zastosowaną przez siebie translację tematyczną pytań badawczych na pytania wywiadu (zob. tabela 3, s. 127).

Treści zawarte w tym rozdziale świadczą o refleksyjności Doktorantki, o Jej krytycyzmie, a także umiejętności uczenia się z własnych doświadczeń i wysnuwania na ich podstawie trafnych wniosków (zob. s. 132-134).

Rozdziały piąty, szósty i siódmy służą prezentacji wyników badań własnych i są one adekwatnie podporządkowane odpowiedzi na sformułowane problemy badawcze. Zawarte w nich treści i sposób prezentacji należy ocenić wysoko. Mgr Ewa Sosnowska-Bielicz

w sposób uporządkowany przedstawiła pogłębioną analizę uzyskanego materiału badawczego, trafnie komentując uzyskane wyniki. Te trzy rozdziały pracy, wzięte razem, potwierdzają wysokie umiejętności analityczne oraz umiejętność celnego tworzenia syntez, ale także zdolność porównywania stanowisk, dostrzegania różnic i podobieństw oraz istniejących luk w wiedzy. Doktorantka, i warto to silnie podkreślić, wzbogaca swoje analizy schematami (zob. schematy 3-6), dokonując wizualizacji związków pomiędzy kategoriami, co z kolei pozwalało Jej na wstępne generowanie teorii.

Rozdział piąty koncentrujący się na wizerunku nauczyciela edukacji wczesnoszkolnej, a zatem, jak dowodzi Autorka, na obrazie tych nauczycieli funkcjonującym w określonej społeczności, na wiedzy o tych nauczycielach przepełnionej opiniami, osądami i wyobrażeniem o tym, jaki powinien być nauczyciel edukacji wczesnoszkolnej. Autorka dokonała rozgraniczenia między wzorem i wzorcem osobowym, konstruując wzorzec nauczyciela edukacji wczesnoszkolnej na podstawie analizy zebranego materiału. Wzorzec ten został zobrazowany na schemacie 3 – oddającym sylwetkę nauczyciela edukacji wczesnoszkolnej. W dalszej części rozdziału mgr Ewa Sosnowska-Bielicz skupia się na analizie motywów wyboru zawodu przez badane osoby. Odsłaniając te motywy, dyskutuje z wynikami badań, jakie można odnaleźć w literaturze przedmiotu i dokonuje autorskiej próby typologizacji tych motywów, ilustrując ją w tabeli 6 (s. 155). Bardzo ciekawą częścią pracy w tym rozdziale są analizy poświęcone obrazowi szkolnej codzienności nauczycielek edukacji wczesnoszkolnej. Obraz ten stanowi kontynuację analiz poświęconych motywom wyboru zawodu nauczyciela. I skupia się na takich kwestiach, jak chociażby stosunek badanych do ich pracy, silne i słabe strony pracy w zawodzie nauczyciela, zadowolenie z pracy i źródła satysfakcji zawodowej. W kontekście wydarzeń związanych ze strajkiem nauczycieli i ich zabiegami o godne życie i godne warunki pracy, ta część pracy nabiera szczególnego znaczenia. Niewątpliwie wkładem w rozwój wiedzy pedagogicznej są interesujące typologie nauczyciela edukacji wczesnoszkolnej: entuzjastka, nauczycielka z pasją, ekspert – autorytet, opiekunka i siłaczka, zaproponowane przez Autorkę dysertacji.

Prowadzone przez Autorkę analizy są niezwykle interesujące i wsparte fragmentami narracji badanych. Niemniej jednak, badania jakościowe mimo iż są nastawione np. na poszukiwanie znaczeń, sensów nie są wolne od analiz ilościowych, o czym mówi proces kodowania (por. s. 129-131). Należałoby w prowadzonych analizach odsłonić, jak kształtowały się ujęcia ilościowe, jak rozkładały się częstotliwości wyodrębnionych kodów w zebranych materiale empirycznym, tak aby Czytelnik mógł mieć ogłęd tego, jak kształtowało się kodowanie skoncentrowane. Z pewnością ukazanie tego rodzaju analiz wzbogaciłoby tę część

pracy i nadało jej jeszcze większej wiarygodności. Tym bardziej, że w rozdziale szóstym takie próby występują.

Bardzo wysoko oceniam rozdziały szósty i siódmy rozprawy. Zawarte w nich analizy i interpretacje uzyskanych wyników poświęcone profesjonalizmowi nauczyciela i problematyce optymizmu pedagogicznego dowodzą o dojrzałości Doktorantki. Zostały one wzbogacone tabelami i schematami. Przystawione przez Doktorantkę tabele i schematy są czytelne i w sposób przejrzysty ilustrują i wyjaśniają podejmowane kwestie, czego przykładem jest chociażby Tabela 13. 'Wymiary a atrybuty profesjonalizmu nauczycielek edukacji wczesnoszkolnej' (s. 214) oraz Tabela 16. 'Powiązania pomiędzy wymiarami profesjonalizmu nauczyciela edukacji wczesnoszkolnej a optymizmem pedagogicznym' (s. 264). Opracowanie takich tabel wymaga wysokich kompetencji uogólniania danych jakościowych, oglądu materiału badawczego z perspektywy teoretyka. Treści tych rozdziałów wraz z towarzyszącymi im wnioskami należy uznać za istotny wkład w rozwój wiedzy pedeutologicznej. Z pewnością wyróżnione przez Doktorantkę wymiary profesjonalizmu i antycypacyjny charakter optymizmu pedagogicznego nauczycielek edukacji wczesnoszkolnej zasługuje na uwagę teoretyków i praktyków edukacji.

Dysertację doktorską mgr Ewa Sosnowska-Bielicz kończy syntetycznym omówieniem uzyskanych wyników badań, wyprowadzeniem szeregu interesujących wniosków pod kątem kształcenia nauczyciela edukacji wczesnoszkolnej oraz wskazaniem na możliwość prowadzenia dalszych badań na większą skalę, nawet wykraczających poza granice kraju w celu zweryfikowania, czy uzyskane wyniki badań są specyficzne dla polskich nauczycieli

Podsumowanie

Recenzowana rozprawa doktorska, zgodnie z wymogami stawianymi tego rodzaju pracom naukowym, stanowi oryginalne rozwiązanie problemu naukowego związanego z optymizmem pedagogicznym jako wymiarem profesjonalizmu nauczycieli, a zwłaszcza nauczycielek edukacji wczesnoszkolnej.

Mgr Ewa Sosnowska-Bielicz udowodniła w swojej dysertacji, że posiada ogólną wiedzę teoretyczną w pedagogice – Jej wiedza dotycząca nauczyciela, specyfiki jego pracy i samego zawodu nauczyciela z pewnością jest wiedzą rozległą. Autorka dysertacji ukazała w interesujący i dość wyczerpujący sposób problematykę profesjonalizmu i optymizmu nauczyciela na podstawie oryginalnych źródeł i krytycznej analizy literatury przedmiotu, oraz przeprowadziła ważne badania w interesującym ją zakresie, udowadniając tym samym umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy i analizy naukowej. Mgr Ewa Sosnowska-

Bielicz zaprezentowała się jako refleksyjna, krytyczna i samodzielna badaczka, wrażliwa na potrzeby badanych nauczycielek, w pełni przygotowana do samodzielnego realizowania projektów badawczych.

Jestem głęboko przekonana, że dysertacja mgr Ewa Sosnowska-Bielicz, ze względu na jej niewątpliwe walory poznawcze, powinna zostać opublikowana w postaci monografii naukowej.

Wniosek

Przedstawiona do oceny rozprawa Pani mgr Ewy Sosnowskiej-Bielicz pt.: „Optymizm pedagogiczny jako wymiar profesjonalizmu nauczycielek edukacji wczesnoszkolnej”, przygotowana pod opieką dr hab. Doroty Pankowskiej, prof. UMCS, spełnia wymagania stawiane rozprawom doktorskim określone w art. 13 ust. 1 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz.U. z 2003 r. nr 65, poz. 595, z późn. zm).

Z pełnym przekonaniem rekomenduję Radzie Wydziału Pedagogiki i Psychologii Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie dopuszczenie mgr Ewy Sosnowskiej-Bielicz do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

Biorąc pod uwagę wysoki poziom merytorycznych rozważań, ważność i oryginalność wybranego tematu, jego złożoność, wykazane w pracy kompetencje badawcze Autorki, a także wagę tego ciekawie zrealizowanego przedsięwzięcia badawczego dla pedagogiki, składam wniosek o wyróżnienie rozprawy doktorskiej mgr Ewy Sosnowskiej-Bielicz.

Joanna Kędzińska-Michalska

Warszawa, 14 maja 2019 roku